

EDICIJA
**DIVOT IZ
ZNANJA**

www.strik.rs

www.strik.rs

UREDNIKA
Ljubica Pupezin

Svetlana Slapšak

MAČKO LJUBIVI
ŽIVOT

Copyright © 2021. Svetlana Slapšak

Copyright © 2021. Štrik, za izdanje u Srbiji,
Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige
ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne
dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

BEOGRAD
2021

SADRŽAJ

MOJ MAČKOLJUBIVI ŽIVOT	7
Mačkonoša, ili kako me je baba naučila feminizmu i mačkoljublju	9
Ksantipa i Geza, mačja pouka o ljubavi u vreme zavatlavanja s antikom	25
Marija, nezavisna mačka.	37
Klio, mačka zlatnog doba	48
Žarko, Prlja i Pametnica, spasene mačke spasiteljke	80
Klitemnestra, divlja mačja duša u doba japi kulture	88
Kolonaki, (Perse)Foni, mačke s atinskog asfalta	95
Kaliope/Kiklope, mačka spasiteljka od rata	107
Kreten koji je znao da pruži utehu.	121
Kasandar, bolesni mačak koji je znao da nas usreći kad ljudi to nisu hteli.	134
Matja mu, zavodnica u potrazi za pravom ljubavi	143
Primus Augustus, mačka s kojom smo pristali na starost	148
Kintija i Kloto, mačke iz sirotišta koje su me iznova probudile	162

MAČKOLJUBIVI PRIJATELJI	167
Žak, mačak lozof koji me je podstakao da napišem mačkoljubive ispovesti	169
Toša, podsetnik na prošlost	172
Lanselot, ili šta je magija mačjeg života	177
MAČKOLJUBIVI ESEJI I PREVODI	181
Mačke su zakon	183
Macameca	188
El Grekova mačka	190
Zoojin testament	196
Pangur Ban ili Debeli Bora, skliznuće u mačju poeziju	200

MOJ MAČKOLJUBIVI ŽIVOT

MAČKONOŠA

ili kako me je baba naučila
feminizmu i mačkoljublju

Na slici je moja baba Dušanka, koju su, kada sam je ja poznavala, već svi zvali baba Duša. Rođena je 1900. u Budimcima, od majke Živane Živke, i oca Božidara Kalenića. Bila je treće dete, imala je starijega brata Milana, sestru Angelinu i mlađega brata Savu. Ovo dvoje sam ja još poznavala, a sećam se i baba Ruže, Mađarice, Milanove udovice. Čukundeda Božidar mobilisan je u austrijsku vojsku kada je počeo I svetski rat. Došao je do Srbije, i u prvom okršaju istupio sa belom zastavom iz austrijskih redova. Upucali su ga sa obe strane. Teško ranjenoga pokupila ga je srpska vojska i ponela sa ranjenicima. Umro je, ne dolazeći svesti, u Skoplju. Posle rata je Dušankin muž a moj ded, Vlado Išpanović, išao Božidarovim tragovima, i našao mu čak i grob u Skoplju, na kojem je pisalo: nepoznati Švaba. Očeva sudbina je tako u ranim godinama obeležila stavove moje babe, koja je smatrala da je politika muška ludost među mnogim drugim oblicima ludosti kojima su muškarci, niža ali opasna bića, obeleženi. U porodici obeleženoj sirotinjom i teškim radom, baba je izgradila nepomirljiv i težak karakter. Mogla je raditi sve. Udajom za Vladu Išpanovića postala je gazdarica, što je konačno opredelilo njen život: uspešno je gazdovala i posle, dok se samo sa gorčinom sećala srećnoga doba. Dušanka je bila zaista lepa žena, sa zelenim očima, svetle kose, privlačnih oblina. Sudeći po fotografijama, umela je da se oblači i šminka. U najbolje doba odlazila je u Peštu po šešire i haljine, u sezoni na provod u Zagreb, kod prijatelja, i posebno u pozorište, a stalno u Osijeku u pozorište i na operete i svakodnevno u hotel Rojal na kafu. Rojal je do danas sačuvao ne

kadašnju fasadu, ali je inače žalosna mešavina pseu-dobaroka i neizbrisane socijalističke dekoracijske depresije: nisam u stanju da to zamislim kao prostor u kojem je moja baba imala svoj društveni život, u kojem je moj deda imao neke druge vrste uživanja, a moja majka na balovima primala udvaranja mog oca Dušanka je, sudeći po uspomenu drugih, vrlo brzo naučila modu, ponašanje, vladanje kućom, kuvanje i nadgledanje, pa i nešto ručnih radova. Uzela je u Osijek, gde se nastanila sa svojim mužem, majku Živku, brinula je o svome bratu Milanu, lepotanu sa avanturističkim snovima, i o Savi, najmlađem, koji je bio njen štićenik. Sa sestrom Angelinom nije bila u najboljim odnosima, a kada se setim nana Line, mislim da je imala dobre razloge. Angelina je bila ponosna majka četvoro dece, kao i majka Živka, dva sina i dve kćeri, dok je Dušanki prvo dete rano umrlo, i ostala je samo sa mojom majkom, Milenom. Trvenja su nastajala na svakome koraku, a glavna Dušankina zamerka odnosila se na sestrinu uskogrudost. Uspomene drugih poklapaju se u tome da je Dušanka bila velika radnica, spremna da zasuče rukave sa šegrtima kada je bilo potrebno, a kuvala im je isto što i svojoj porodici. No ključ za razumevanje njene noga života, ponašanja i mišljenja, svakako je u njeno me mužu. Vlado Išpanović, koji se oženio njome pred kraj I svetskoga rata, bio je krupan, glasan, privlačan i poslovno uspešan čovek, zabavan, sklon svim uživanjima, bez predrasuda i radodaran. Nije imao više od osnovne škole, kao ni Dušanka, ali je imao nos za novac, koji ga je ponekad varao. Život porodice bio je obeležen stalnim novim poslovima papučarstvom, tr

govinom cipelama, konjima, nekretninama, gradnjom kuća pa brzom prodajom, kupovinom nameštaja i kola (*ford*, koji Vlado nije vozio, nego je unajmljivao šofere), periodima bogatstva, kada se nije štedelo, i periodima gubitaka, kada se još manje štedelo, a naročito ne na gošćenju prijatelja. Vlado Išpanović je govorio sve jezi ke koji su se govorili u Osijeku – mađarski, nemački, ji diš, romski, slovački, rusinski, rumunski. Sudeći po fo togra jama (a i po prezimenu), Vlado je bio romsko mađarska mešavina, što bi moglo da objasni njegovo uporno srbovanje. Ono mu je i došlo glave – još jedan razlog za Dušanku da mrzi mušku politiku. U drugoj polovini tridesetih godina učlanio se u četničku orga nizaciju, i svojim gostoljubljem i novcem obezbedio se bi vodeći položaj. Vladina kuća bila je otvorena za sve: jevrejska porodica koja je gradila kuću živela je sa mo jim dedom i babom skoro godinu dana, a i kada su se preselili u Zagreb, ostali su zauvek prijatelji. U Zagreb se odlazilo kod – omame – Fanike. Kada sam sa majkom prvi put otišla u Zagreb, negde sa četrnaest godina, ve rovala sam da je reč o rođacima: to je bila već druga generacija prijatelja. Fanikin sin Tuna oženio se Idom, Hrvaticom, i to iz ugledne i snažno nacionalno oprede ljene porodice, i tako su preživeli II svetski rat. Ida je u dvadesetim godinama usvojila srpsko ratno siroče sa Kozare i dala mu ime Mladen. Mladen je izrastao u na očitog momka, mobilisan je u domobransku vojsku, i po ginuo je 1942. u borbama sa partizanima – na Kozari. Njegova smrt označila je konačnu sigurnost porodice Lang, jer su tako postali nedodirljivi. Prijateljstvo koje je u svemu ličilo na rodbinsku vezu nestalo je sa smr

ću Inče, Idine rođene kćeri, i moje majke: no Inčina kći Majda živi u Americi. Možda se još sretnemo. Sećam se velikoga stana u Gundulićevoj ulici, neverovatnih Idinih doručaka sa pihtijama, kulenom, sirom, vrhnjem i salčićima. Pod stolom su uvek bile njene pudlice i mopsovi. Ida je govorila savršenim purgerskim zagre bačkim, koji smo majka i ja bezuspešno pokušavale da imitiramo. Imale smo i bližu rodbinu u Zagrebu, Ange lininu ćerku i njenu porodicu, ali se sa njima nismo to liko volele. Inča se u drugom braku udala za Jevrejina Morisa iz Sarajeva. Kod njegove rodbine bismo pone kad, u šezdesetim i sedamdesetim godinama prošloga veka, prespavali na putu prema moru.

Slično gostoprimstvo moj deda je nudio mnogima. Ba ba i majka su se sećale grupe koju su najmanje volele srpskih i crnogorskih četničkih aktivista. Smatrale su da iskorišćavaju dedu Vladu i zamagljuju mu glavu la žnim junačkim pričama. Dušanka je uspela da se spri jatelji sa višim jevrejskim slojevima u Osijeku, nešto i preko svoje kćerke, kada je Milena došla do gimnazije. Osječka ženska realka bila je podeljena na odeljenja za Hrvatice, i odeljenja za pravoslavke, Jevrejke i bezver ke. Moja mati je bila u odeljenju sa 29 jevrejskih devoj čica. Jedna je preživela rat, ostale su završile u Aušvi cu i Jasenovcu. Ova koja je preživela odmah je na po četku rata otišla u partizane. Ljubica Erendiner bila je ubeđena komunistkinja, premda iz veoma bogate po rodice. Njenu majku i brata odveli su iz kuće u Osije ku, u kojoj je udovica Erendiner čitala na francuskom i radila pti p oen goblene, u Aušvic. Ljubica je posle ra ta sve svoje bogatstvo poklonila partiji. Za sebe je osta

vila lampu od mutnoga stakla u obliku čokota grožđa i komadić persijskoga tepiha iz majčine sobe. Živela je, sa svojom kćerkom Ivonom, u sobi sa odvojenom kuhinjicom i kupatilom u Beogradu, u prizemlju bloka u Molerovoj ulici. Stan je dobila nekako istovremeno sa penzijom. Ljubicu sam neobično volela, jer je bila oličenje hladnokrvne razumnosti i dobrog ukusa, savršeno nezainteresovana za politiku, sem kada je Izrael napao Egipat: tada je mojoj majci pričala kako su je skoro ot pustili. Moja baba ju je obožavala.

Dedinu kuću u Osijeku ustaše su prvi put zapalile 1938. Nije ostalo ništa sem posude i vaze od alpake, koju još uvek imam: majka je naročito oplakivala svoju srebrnu muzičku kutiju u obliku klavira. Vlado je sa gradio novu kuću i postavio sobe za šegrte tako da su mogli nadgledati dvorište. Bilo je još dva pokušaja podmetanja požara, ali su ih na vreme sprečili. Izgleda da je moj deda imao talenat za izazivanje. U Osijeku se prepričavalo kako je katoličkoga popa, svoga dobrog prijatelja, doveo u otvorenom jakeru u Rojal : manji problem bio je to što je pop bio vidno pripit ozbiljni problem bio je taj što se u Rojal dolazilo zbog dama. Za moju babu, koja je taman uspela da postane dama, ove dame bile su nepodnošljiva uvreda, ne izvor zgražavanja ili ljubomore. Zajedno su radili da uspeju, rame uz rame, hranila je sve koji bi se zatekli u kući, uređivala život u polusagrađenim kućama, održavala stil: Vladino švrljanje sa damama je za nju bila izdaja koju nije mogla podneti onako kako je podno sila njegove goste, noćno zaglavljivanje sa romskim muzičarima, i kockanje, od kazina u Pešti do ajnca sa še

grtima iza letnje kuhinje. Dušanka se konačno razdvojila od Vlade, koji joj je ostavio kuću i povremeno dolazio da vidi kćerku i pokuša da se približi ženi, s tim što je plaćao i račune. Tako su dočekali rat. Vlado je nestao, očito pripremajući se za četničko bojevanje, ali su ga brzo po proglašenju NDH našli i uhapsili možda je bio izdan. Njegove šegrte, koji su posle uglavnom pobegli u partizane, pustili su brzo, njega su dugo mučili. Negde početkom maja proveli su ga, vezanog bodljikavom žicom i unakaženog batinanjem, kroz Osijek do mosta na Dravi, terajući ga da peva ustaške pesme. Na mostu je Vlado uspeo da se baci u reku, za njim su pucali. Njegovo telo isplivalo je kod Bele Crkve, gde su ga neki koji su ga prepoznali krišom sahranili. Njegov grob posle rata nisu uspeli naći. Dušanku i Milenu spasili su Nemci, koji su ih stavili na voz za Beograd. Ostatak rodbine pobegao je u Šabac. Moja baba i majka uspele su da pređu Savu tako što su se prijavile za čišćenje mrtvih iz ruševina u Beogradu, i nastanile se u jednom od stanova koje je Vlado kupio, u Aleksandrovoj ulici, docnije Bulevaru revolucije, između Đeramske pijace i Lipovog lada . To je prvi prostor koga se sećam.

Nisam imala ni pune četiri godine kada su se moja majka i moj otac Stevan Kojić rastali, i kada smo se preselili, zbog podele stana, u Đakovačku ulicu, ispod Đeramske pijace a preko puta kuće Stanislava Vinavera. Veliki, nosat i čupav, on je za kratko vreme moje dečje nerazumnosti bio demon, i počela bih plakati svaki put kada bismo ga sreli na ulici. Kada sam se opismenila, postao je moj najdraži pisac. Stan u Đakovačkoj bio je mali, i obeležen pokušajima moje majke da

